

Světová hospodářská krise projevila se v Československu citelněji od počátku roku 1930. Proto vláda učinila opatření t. zv. stravovací akce od podzimu r. 1930 pro nezaměstnané na výživě ohrožené, neboť více než 60% všeho dělnictva nebylo organizováno v odborových svazech, zmocněných k výplatě státního příspěvku k podporám v nezaměstnanosti. Stravovací akce byla organizována tak, že každému politickému okresu do akce pojatému se přidělila ze státních peněz určitá peněžitá částka spolu s příslušným počtem poukázek na potraviny, částce té odpovídajícím. Poukázky měly dílec vztahující se na stravovací akci z prostředků státních a dílec určený na podpůrnou akci z prostředků okresů nebo obce. Poukázky na potraviny zněly na 10 Kč, byly nepřenositelné na jinou osobu a opravňovaly k odběru určitých potravin, a to mouky, chleba, tuků, brambor, cukru, mléka. Od 1. XII. 1930 byla zavedena také pomocná akce pro děti nezaměstnaných nebo omezeně pracujících živelů (t. zv. mléčná akce), spočívající v tom, že živelům rodin byly vydávány poukázky na mléko (1/2 litra denně pro jedno dítě). Rozvrh prostředků poskytnutých státem děje se ministerstvem sociální péče na jednotlivé okresy podle počtu nezaměstnaných a v okresech pak za spolupůsobení sociální komise na jednotlivé obce, jejichž prostřednictvím se vydávají individuálně poukázky na stravovací akci, a to nejvýše v hodnotě 20 Kč denně pro vícečlennou rodinu. V zimním období 1933, 1934 a 1935 byla zvláštní akce uhelná a akce přidělu cukru rodinám nezaměstnaných nebo omezeně pracujících živelů; mimo to byla zavedena t. zv. akce chlebová. V akci stravovací se pokračuje od podzimu 1930 stále, rovněž i v mléčné akci, neboť počet neumístěných uchazečů, jenž dosáhl v únoru 1933 největší výše 920.182 neumístěných uchazečů, v srpnu 1935 činil 557.706 a v prosinci 1935 797.190.

Mimo tyto generální akce stravovací a podpůrné zřídila státní správa v r. 1934 dva tábory pracovní pospolitosti mládeže v Terezíně a u Spišské Nové Vsi. Mladí nezaměstnaní, dobrovolně se přihlásivší, byli v počtu vždy 200 umístěni ve zmíněných táborech a pracovali na pozemních pracích (silnice, stavba dráhy), dostávali normální mzdu, vedli tábor ve vlastní režii, měli zkrácenou pracovní dobu a čistý přebytek se rozdělil po skončení tábora mezi účastníky pracovní pospolitosti.

Legislativní problémy v oboru

péče o nezaměstnané. Systém fakultativního pojištění v nezaměstnanosti, jak plyne ze zák. č. 267/1921 Sb. vztahuje se pouze na zaměstnance, kteří se stali členy odborových svazů zmocněných k výplatě státního příspěvku. Ježto takto organizovaných zaměstnanců jest v Československu jen asi 40% všech zaměstnanců, ozývaly se brzy po účinnosti zákona r. 1925 hlasy domáhající se obligatorního pojištění v nezaměstnanosti. Ministerstvo sociální péče zřídilo v r. 1931 zvláštní komisi pro přípravu příslušných norem, práce této komise nevedly posud k cíli, jednak pro odmítavé stanovisko zaměstnavatelských členů komise, jednak pro hospodářskou depresi, která do konce r. 1935 podstatně nepolevila. Mimo rámeč komise bylo uvažováno o takové úpravě obligatorního pojištění v nezaměstnanosti, která by z důvodu levné administrativy a zachycení pokud možno všech zaměstnanců se přimykala úzce k nemocenským pojišťovnám jakožto nositelům nemocenského pojištění, na kteroužto složku veřejné péče se zhusta převaluje péče o nezaměstnané, kteří jsou uznáni nemocnými a tím dostávají nemocenské, jež tak nechtěně přejímá funkci peněžité podpory v nezaměstnanosti. Jako nositel pojištění v nezaměstnanosti by mohly přijíti v úvahu jen velké organismy celostátní, a to snad — vzhledem k dělenému nemocenskému pojištění mezi dělníky a úředníky (zřízence) — jednak Ústřední sociální pojišťovna (pro dělníky), jednak Všeobecný pensijní ústav (pro zaměstnance ve vyšších službách), ovšem s odděleným účetnictvím pro složky pojištění v nezaměstnanosti, které by, pokud jde o přihlášky, odhlášky, evidenci, placení pojištění a bezprostřední styk s pojištěnci, bylo vedeno od nemocenských pojišťoven za stálého styku a úzké souvislosti s veřejnými zprostředkovatelnami práce, pro něž byl by vypracován návrh zákona pro celostátní organizaci zprostředkování práce.

Jan Brablec.

XII. Pojištění (invalidní a starobní) osob samostatně hospodařících.

Zavedení veřejnoprávního sociálního pojištění pro osoby samostatně hospodařící domáhali se živnostníci a obchodníci již před světovou válkou. Když pak po válce samostatný stát Československý přikročil k uzákonění dlouholetého požadavku dělnického po zavedení invalidního, starobního a pozůstalostního pojištění dělníků, žádali nejen

obchodníci a živnostníci, nýbrž též zemědělci dobudování našeho systému sociálního pojištění osob námezdně pracujících pojištěním osob samostatně hospodařících.

Toto pojištění bylo uskutečněno zák. z 10. VI. 1925, č. 148 Sb. Zákon ten však dosud nevešel v účinnost. Příčiny toho dlužno spatřovati v tom, že mezi hlavními složkami zájemníků na tomto zákoně, totiž mezi zemědělci a živnostníky a obchodníky nebylo jednoty o tom, zda zákon má nabýti účinnosti již v době hospodářské deprese. Mimo to zemědělci kladli větší váhu na pojištění starobní (pro případ invalidity jsou částečně pojištěni u úrazových pojišťoven), kdežto živnostníci a obchodníci, kteří hned od počátku měli proti zákonu námitky (vysoké pojistné, nízké dávky, dlouhá čekací doba) by chtěli doplnění zákona zavedením též pojištění nemocenského. Konečně se ukazuje nutnost novelovat zákon vzhledem ke zkušenostem získaným v pojištění dělnickém a pensijním.

Rozsah pojistné povinnosti: Pojištění podle zák. č. 148/1925 Sb. podléhá každá fyzická osoba, která na vlastní účet provozuje výdělečný podnik, podrobený všeobecné dani výdělkové, nebo jinaké zaměstnání podrobené této dani nebo používá jako zemědělec půdy, která podléhá dani pozemkové, po případě dává půdu obdělávati na vlastní účet. Podmínkou je, aby činnost tato nebyla vykonávána jako zaměstnání vedlejší nebo příležitostné. Z pojištění jsou vyňaty zejména osoby mladší 18 a starší 60 let, dále manželka a blízcí příbuzní pojištěncovi, kteří s ním bydlí ve společné domácnosti, výměnkáři a osoby, které požívají důchodu ze sociálního pojištění. Důvodová zpráva počítá, že pojištění bude podléhati asi 1,173.000 osob.

Pojištění vzniká teprve na základě přihlášky a nikoli jako u pojištění zaměstnanců již počátkem výkonu zaměstnání. Povinnost hlásiti se k pojištění vzniká však počátkem výkonu prací, podrobených pojistné povinnosti.

Nositelům pojištění je Pojišťovna osob samostatných v Praze, jejímiž orgány jsou 40ti členný výbor, 11ti členné představenstvo a obvodové úřadovny.

Pojištění má poskytovat tyto dávky: Důchod invalidní, starobní, vdovský (vdovecký), sirotčí, vychovávací příplatek na děti, odbytné.

Nárok na dávky (mimo odbytné) vzniká uplynutím čekací doby, která činí 36

příspěvkových měsíců. Na důchod invalidní má nárok pojištěnec, který je invalidní a jehož výdělek z pojištěné činnosti klesl následkem invalidity pod polovinu průměrného výdělku posledních 3 let. Za invalidního se pokládá, kdo pro nemoc, která pravděpodobně nebude vyléčena do roka, nebo pro jiné vady tělesné či duševní, nepřivoděné úmyslně, jest úplně neschopen výdělku v posledním povolání. Invalidní důchod se skládá ze základní částky 500 Kč a zvyšovacích částek 3·20 Kč za každý příspěvkový měsíc. Roční příspěvek státu činí 500 Kč.

Důchod starobní přísluší pojištěnci při dosažení 65. roku. Skládá se z týchž částí jako důchod invalidní. Nejvyšší jeho výměra by činila 2804 Kč.

Vychovávací příplatek k důchodu invalidnímu nebo starobnímu poskytuje se ve výši desetiny důchodu na každé dítě mladší 17 let.

Na vdovský důchod ve výši poloviny důchodu invalidního nebo starobního má nárok vdova invalidní. Státní příplatek činí 250 Kč ročně. Vdovecký důchod se poskytuje za podmínek důchodu vdovského tehdy, vyživovala-li pojištěnka rodinu.

Nárok na důchod sirotčí mohou uplatňovati děti mladší 17 let. Důchod jednostranně osiřelého dítěte činí pětinu, oboustranně osiřelého dvě pětiny důchodu invalidního nebo starobního. Státní příplatek činí 100 Kč, případně 200 Kč ročně, nejvýše 500 Kč dohromady.

Odbytné náleží pozůstalým (manželu, dětem, rodičům, sourozencům), jednak zemřel-li pojištěnec dříve, než uplynula čekací doba, a to ve výši ročního důchodu, na který by pojištěnec byl měl nárok, kdyby byl dokončil čekací dobu, jednak zemřel-li pojištěnec po dokončení čekací doby nebo zemřel-li důchodce, a to ve výši ročního důchodu, jehož zemřelý požíval, nebo na který měl nárok. Po dokončení 120 příspěvkových měsíců se zvyšuje odbytné o 5% za každý příspěvkový rok. Odbytné ve výši trojnásobku důchodu přísluší také vdově, která se znovu provdá.

Nárok na dávky možno uplatňovati i tehdy, nastal-li pojistný případ do jednoho roku po zániku pojistné povinnosti. Placením uznávacího poplatku možno si zachovati získané nároky bez časového omezení. Zákon o pojištění osob samostatně hospodařících má obdobná ustanovení jako zákon o sociálním pojištění dělníků ve věci konkurence důchodů, dobrovolného

pojištění, oživení nároků, připojištění, odnětí nároku na dávky, zastavení výplaty dávek, změny dávek a promlčení nároku a konečně ve věci léčebné péče obnovení výdělečné schopnosti nebo odvrácení či zmírnění invalidity.

Pojistné má činit 22 Kč měsíčně a může být pro určité vrstvy sociálně slabé rozhodnutím vlády sníženo na 12 Kč měsíčně.

Josef Kotek.

XIII. Státní starobní podpory.

Instituce st-ch st-ch podpor zavedena byla v Československu zák. ze dne 21. III. 1929, č. 43 Sb. jako doplněk sociálního pojištění, upraveného zák. č. 221/1924 Sb. o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří (s novelami) a (dosud neprovedeným) zák. č. 148/1925 Sb. o pojištění osob samostatně hospodařících pro případ invalidity a stáří. Podle zák. č. 221/1924 odpadají totiž z obligatorního starobního pojištění všechny osoby, které dne 1. VII. 1926 dokonaly neb překročily šedesátý rok svého věku. Zák. č. 43/1929 umožňuje jim přiznání st. st. p., jež je v podstatě penízem, který by jim stát poskytoval ve formě státního příspěvku k důchodu starobnímu, kdyby starobnímu pojištění podléhaly. Podstatným rozdílem mezi st. st. podporou a dávkou starobního pojištění tedy je, že udělení st. st. p. nepředchází pojistný poměr, ani placení jakéhokoliv příspěvku, nýbrž stačí životní povolání, jež by žadatele v případě, že by vyhovoval věkovým podmínkám, činilo účastným některých z uvedených dvou druhů starobního pojištění. Důsledkem ovšem zase je, že na starobní podporu není právního nároku, což zákon výslovně uvádí.

Prováděcí vládní nařízení k zákonu vydáno nebylo, nýbrž pouze prováděcí výnosy, jež vydalo ministerstvo sociální péče v dohodě s ministerstvem vnitra a financí. Jsou to zejména instrukce, vydané výnosem č. 2434/I/A/1929 ze dne 4. IV. 1929 a výnos č. 244/I/A/1930 ze dne 8. I. 1930.

Předpoklady pro přiznání st. st. p. uvádí cit. zákon v § 1. a 2., a to jednak pozitivně, jednak negativně. Podpora může být udělena tomu, kdo:

1. je státním příslušníkem československým. — O přiznání podpory cizím státním příslušníkům viz dále;

2. dosáhl neb překročil dne 1. VII. 1926 šedesátý rok svého věku;

3. měl životní povolání takové povahy, že by byl účasten pojištění invalidního neb starobního buď jako zaměstnanec v námezdním poměru podle zák. č. 221/1924 Sb. nebo jako osoba samostatně hospodařící podle zák. č. 148/1925 Sb. (na př. jako živnostník, obchodník, rolník a pod.). Pro st. st. podporu nepřicházejí tedy v úvahu osoby, jež byly zaměstnány ve vyšších službách a byly by účastny pojištění pensijního. Pokud jde o horníky, na než by se vztahovalo pojištění u báňských bratrských pokladen, je otázka sporná, neboť zák. č. 43/1929 Sb. o tomto případě nemluví. Praxe interpretující zákon podle jeho sociálních intencí, přiznává st. st. podporu horníkům, vyhovují-li věkovým podmínkám a nenabýli nároku na starobní pojištění u bratrských pokladen. Výnosem ministerstva sociální péče č. 244/1930 bylo interpretováno ustanovení § 1. zákona tak, že starobní podpory mohou být přiznány nejen osobám, jež by bezprostředně podléhaly pojištění, nýbrž které by pojištění toho byly i odvozeně účastny, tudíž i vdovy;

4. dosáhl věku 65 let. — Vzhledem k podmínce uvedené pod 2. nemůže být tedy st. st. podpora přiznána osobě, jež sice dosáhla věku 65 let, ale narodila se po 1. VII. 1866, neboť pak přichází již v úvahu pro starobní a invalidní pojištění. Podmínka tato vztahuje se i na osoby samostatně hospodařící, byť i zák. č. 148/1925 Sb. o jejich starobním pojištění nebyl proveden;

5. je nemajetný — t. j. nemá jmění ani důchodu, jež by stačily k opatření jeho nejnutnějších životních potřeb;

6. je neschopen výdělků — t. j. nemůže pro nemoc nebo jiné tělesné neb duševní vady nebo se zřetelem k celkovému zdravotnímu stavu a tělesné soustavě konati práce přiměřené jeho schopnostem a došavadnímu povolání. Zjištění této okolnosti vyžaduje se lékařským vysvědčením. Pouze u žadatelů dovršivších 70. rok věku se výdělečná nezpůsobilost předpokládá, neprokáže-li se opak toho;

7. není oddán opilství, tuláctví a není osobou štítící se práce;

8. není rozsudkem trestního soudu zbaven volebního práva do obce nebo občanských práv občanských pro spáchaný trestní čin.

Výše st. st. p. upravena je v § 3 a 4 cit. zákona. Podpora činí 500 Kč na osobu ročně. Poskytne-li se dvěma žadatelům,